

Jussi Lassila, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VENÄJÄN ALUEVAALIT

ONGELMISTA OPPIMINEN EI POISTA UUSIA ONGELMIA

Kreml yrittää ottaa opiksi autoritäärisen vaalijärjestelmänsä ongelmista, mutta eteen ilmaantuu jatkuvasti uusia. Niiden keskiössä on puoluesysteemin kriisi.

Venäjän tämänvuotiset aluevaalit olivat jatkumo vuoden 2018 aluevaaleille. Edelliskerralla vaalien fokus oli Moskovon pormestarin Sergei Sobjanin uudelleenvalinnassa, joka meni Kremlin käsikirjoituksen mukaan. Sen sijaan peräti neljässä kuvernöörivaalissa Kremlin valtapuolueen Yhtenäisen Venäjän ehdokas hävisi. Primorskin alueella Kaukoidässä nähtiin suurin skandaali, kun kommunistisen puolueen ehdokkaan Andrei Ištšenkon voittoa ei hyväksytty edes toisen kierroksen jälkeen. Vaalit mitätöitiin, ja Kremlin ehdokas Oleg Kožemjako nimitettiin kuvernööriksi.

Hallinnolle viimevuotisten aluevaalien keskeinen opetus oli mahdollisen toisen kierroksen ongelma, joka luo merkittävää lisäpainetta hallinnon ehdokkaille. Myös protestiäänä keräävät vastaehdokkaat

aiheuttivat huolta vallanpitäjille. Duman tärkeimmät oppositiopuolueet, liberaalidemokraattinen puolue ja kommunistinen puolue eivät haasta Kremlä keskeisissä poliittisissa, ennen kaikkea ulkopolitiittisissa kysymyksissä. Tästä syystä niiden maine aitoina poliittisina vaihtoehtoina on huono. Aluevaaleissa erityisesti kommunistien liian oppositiohenkiset tai paljon protestiäänä keräävät ehdokkaat ovat kuitenkin muodostuneet riskiksi hallinnolle.

Tämän vuoden aluevaaleissa kuvernöörejä valittiin peräti 16. Tulosten perusteella viime vuoden skandaalin välttäminen on ollut hallinnon ykkösprioriteetti. Nyt Kremlin ehdokas voitti ensimmäisellä kierroksella kaikki 16 vaalia. Vaalitarkkailujärjestö Golos raportoi yli 2 000 rikkeestä vaaleissa,

mikä antaa selkeitä viitteitä siitä, miten Kreml runnoi suosikkinsa valtaan.

Pietarin kuvernöörivaaleissa poikkeuksellisen epäsuosittu ja Vladimir Putinin luotettuna tunnettu kuvernööri Alexander Beglov oli Kremlin pääsärky viime metreille asti. Vahvin vastaehdokas, kommunistien 73-vuotias Vladimir Bortko, oli kyselyjen perusteella viemässä vaalit toiselle kierrokselle. Hän olisi voinut protestiäänillä voittaa Beglovin. Vajaa viikko ennen vaaleja Bortko kuitenkin vetäytyi vaaleista, mitä ilmeisimmin Kremlin ohjeistuksesta. Kahdella muulla vastaehdokkaalla ei ollut enää mahdollisuuksia. Kreml vahvisti ”oikean” tuloksen lopulta äänestysprosentilla: Iltakuudelta äänestysprosentti oli noin 24, mutta vaalihuoneistojen sulkeu-

duttua kello 20 se oli noussut peräti 42 prosenttiin. Luonnollinen äänestysaktiivisuus tai sen puute ei ilmiötä selitä.

Vaikka Kreml vältti vuoden 2018 virheet estämällä kuveröörien vaalinoissa riskialttiit toiset kierrokset, katveeseen jäivät tänä vuonna valtuustojen ja alueiden lakiasäätävien kokousten vaalit. Vuonna 2013 Kreml aikaisti valtakunnallisen äänestyspäivän lokakuulta syyskuun alkuun. Logiikka on vaaleja pelkäävälle autoritääriselle hallinnolle selkeä: vaalien siirtäminen kesän jälkeiseen ajankohtaan vaikeuttaa mahdollista opposition vaalikampanjointia ihmisten lomaillessa muualla. Kesän tapahtumat Moskovassa osoittivat viimeistään, ettei tämä keino estä vähäpätöisinä pidettyjen valtuustovaalien muodostumista laajamittaiseksi poliittiseksi kriisiksi.

Yhtenäisen Venäjän heikkenevä asema on käynyt erityisen polttavaksi Moskovassa. Pormestari Sobjanin visioimana puolueiden rooli minimoitiin, ja 45-paikkainen valtuusto valittiin 45:stä yksipaikkaisesta vaalipiiristä, joihin Moskova jaettiin. Tämä ei poistanut heikkojen puolueiden ongelmaa. Ongelmaksi muodostui vahvasti mobilisoitunut oppositio, joka kykeni keräämään ehdokkuksiensa taakse vaadittavat allekirjoitukset

hiljaisesta kesäajasta huolimatta. Lukuisilla äänestysalueilla opposition ehdokkaat olivat kyselyissä lyömässä riippumattomiksi tekeytyneet hallinnon ehdokkaat. Monilla ”riippumattomilla” ehdokkailla oli myös suuria vaikeuksia kerätä vaadittavat allekirjoitukset.

Paniikin lähestyessä Moskovon hallinto syvensi Kremlin myötävaiikutuksella kriisiä entisestään kielletyllä kaikkien riippumattomien ehdokkaiden osallistumisen vaaleihin. Virkavalta vastasi brutaalisti tuhansien moskovaalaisten vaatimuksiin ehdokkaidensa hyväksymisestä. Satoja pidätettiin, myös monia opposition ehdokkaita. Tämä mobilisoi ennen näkemättömällä tavalla lisää ihmisiä vastustamaan niin viranomaisten hallinnollista mielivaltaa kuin fyysistä väkivaltaa.

Vaikka vaalipäivään mennessä hallinto ei taipunut opposition vaatimuksiin, se oli kykenemätön torjumaan oppositiojohtaja Aleksei Navalnyin hyvissä ajoin markkinoiman ”älykkään äänestämisen” vaikutuksen. Navalnyi puhui taktisesta äänestämisestä silloin, kun opposition omia ehdokkaita ei hyväksytä. Todennäköisyyksiin perustuen hän tarjosi kullekin äänestysalueelle ”vähiten huonoa” ehdokasta, toisin sanoen ketä tahansa muuta kuin hallinnon asettamaa ehdokasta. Erityisesti Moskovassa

ja Habarovskissa Yhtenäinen Venäjä kärsi nöyryyttävän tappion. Kun vuoden 2014 vaaleissa Yhtenäinen Venäjä sai 38 paikkaa 45:stä, nyt sen paikkamäärä putosi 25:een. Habarovskissa puolue sai vain runsaat 13 prosenttia äänistä ja hävisi kaikissa alueen vaalipiireissä. Pietarissa valtuustovaalin tulosten panttaaminen useita päiviä kertoo niin ikään hallinnolle epämiellyttävästä tuloksesta.

Vuoden 2019 tulos toi esille Kremlin autoritääristen vaalien koordinoinnin ongelman. Ongelmien keskiössä on puolueiden kriisi, ja sitä kautta uudeksi haasteeksi on kehkeytynyt puolueiden ulkopuolisten ehdokkaiden tarjonta ja kontrollointi. Kremlin tarve uudistaa vaalien kautta saatava legitimitetti käy yhä akuutimmaksi vuoden 2021 duumanvaalien lähestyessä. Kremlin ihannetilanteessa sillä olisi useita vahvoja ehdokkaita, jotka voisivat aidosti kilpailla keskenään. Ongelma on vain siinä, että hallinnolle mieleisiä vahvoja ehdokkaita ei tunnu löytyvän edes arvovaltaisille paikoille. Pietarilaisten laajasti kritisoima ja epäsuosittu kuvernööri Alexander Beglov on tästä hyvä esimerkki. Riippumattomien ehdokkaiden kontrollointi on paljon työläämpää kuin poliittisen prosessin kontrollointi lojaalien puolueiden kautta.